

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

ULUSLARASI BAKALORYA PROGRAMI

A1 TÜRK DİLİ VE YAZINI DERSİ UZUN TEZİ

“AŞK VE DOSTLUK ÜZERİNE”

Rehber Öğretmen: Emine GÜLTEKİN

Öğrencinin Adı: İrem

Öğrencinin Soyadı: ÜNAY

Diploma Numarası:001129-0027

Sözcük Sayısı: 3832

Araştırma Sorusu: Barış Bıçakçı'nın Bizim Büyük Çaresizliğimiz adlı yapıtında odak figürlerin yaşamı anlamlandırma süreçlerinde dostluğun ve aşkın etkisi nasıl işlenmiştir?

ÖZ(ABSTRACT)

Uluslararası Bakalorya Programı A1 dili Türk Dili ve Yazını dersi kapsamında uzun tez olarak hazırlanan bu çalışmada, ‘Barış Bıçakçı’nın “Bizim Büyük Çaresizliğimiz” adlı yapıtındaki odak figürlerin yaşamı anlamlandırma sürecinde dostluğun ve aşkın etkisi incelenmiştir. Tezin çıkış noktası yapıttaki odak figürlerin ortak paylaşımları olan aşk ve dostluk olgusunun yapıta hâkim olmasıdır.

Çalışmanın giriş bölümünde, odak figürlerin yaşama karşı duruşlarının gelişim sürecinde gözlemlenen farklılıkların nedenleri genel anlamda ele alınmıştır. Bu nedenlerden birincisi, figürlerin yaşam algısının oluşum süreci olarak ikinci bölümde incelenmiştir. Bu süreç aile, eğitim ve iş hayatlarıyla beraber, anıları ve yaşamış oldukları çevre olmak üzere iki alt başlık altında toplanmıştır. Çalışmanın üçüncü ve dördüncü bölümleri aşkın ve dostluk kavramlarının, odak figürlerin daha önceden oluşmuş yaşam algısının şekil kazanmasındaki etkisini içermektedir. Aşk olgusu ele alındığında, âşık olunan kadına karşı duruşları ve onunla yaşadıkları aile hayatı öne çıkmaktadır. Dostluk olgusu işlenirken odak figürlerin dostluklarının gelişim süreci ve yaşananların dostluklarının kalıcılığı üzerindeki etkisi ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir. Yapılan incelemeler; edebi tekniklerin vurgulanması ve birtakım alıntılar eklenmesi ile desteklenmiştir. Tezin sonuç bölümünde, yapıttaki odak figürlerin hayatındaki aşk ve dostluk olgusunun yaşamlarını anlamlandırma süreçlerini nasıl etkilediği değerlendirilmiştir.

Sözcük Sayısı: 181

İÇİNDEKİLER

I.GİRİŞ.....	3
II.ODAK FİGÜRLERİN YAŞAMI ANLAMLANDIRMA SÜREÇLERİ	4
II.i.AİLE, EĞİTİM VE İŞ HAYATLARI	4
II.ii.ANILARI VE YAŞAMIŞ OLDUKLARI ÇEVRE.....	5
III.ODAK FİGÜRLERİN YAŞAM ALGILARI İÇİNDE AŞKIN YERİ.....	6
III.i.HAYATLARINDAKİ AŞK OLGUSUNDA “NİHAL”İN YERİ.....	7
III.ii.NİHAL İLE YAŞADIKLARI AİLE İLİŞKİSİ VE KORUMA İÇGÜDÜSÜ.....	10
IV.ODAK FİGÜRLERİN YAŞAM ALGILARI İÇİNDE DOSTLUĞUN YERİ.....	11
IV.i.DOSTLUKLARININ GELİŞİMİ.....	11
IV.ii.DOSTLUKLARININ DOKUNULMAZLIĞI VE KALICILIĞI.....	12
V.SONUÇ.....	13
VI.KAYNAKÇA.....	15

Araştırma Sorusu: Barış Bıçakçı'nın Bizim Büyük Çaresizliğimiz adlı yapıtında odak figürlerin yaşamı anlamlandırma süreçlerinde dostluğun ve aşkın etkisi nasıl işlenmiştir?

I.GİRİŞ

Hayatı anlamlandırma çabasına giren insanın birtakım duyguları yaşamış olması gerekir. Bu gerekliliklerin başında aşk ve dostluk yer alır. Her insan, var olduğunu hissetmek ve dünyada küçük de olsa bir yer edindiğinin farkına varmak için aşka ve dostluğa gereksinim duyar. Bu ihtiyacın o insana karşı getirileri sonucu insanın yaşam algısı şekillenir ve insan hayata farklı bir pencereden bakar. İnsanın aşk ve dostluk karşısındaki tavırlarının oluşumunda aile kavramı, eğitim hayatları, yaşamış oldukları çevre koşulları ve hayatlarında yer kaplamış olan anıları önemli bir etkiye sahiptir. Bu etkilenmeler sonucu insan kendi farkındalığına erişir.

Barış Bıçakçı'nın 'Bizim Büyük Çaresizliğimiz' adlı yapıtındaki odak figürlerin yaşama bakış açılarının şekillenmesinde öncelikli etken, yaşamlarında büyük bir yer sahibi olan dostlukları ve aşk anlayışlarıdır. Hayatlarının büyük bir kısmını beraber geçirdikleri ailelerinden ve çevrelerinden almış oldukları eğitim, yaşamlarında dostluğun ve aşkın gelişimini etkilemiştir. Farklılık gösteren aile ve eğitim hayatları, bireylerin yaşamı sorgulayış tarzlarını etkilemekle beraber aşk ve dostluk karşısındaki duruşlarında da farklılıklara yol açmıştır. Figürlerin yaşamlarında rol model olan insanlar ve yaşamış oldukları çevre, kişiliklerinin oluşum sürecinde bir diğer etkidir. Yapıttaki figürlerin geçmişleriyle ilgili ayrıntılar, geriye dönüş ve leitmotive tekniklerinin önemi vurgulanarak belirtilmiş; yapılan incelemenin kaynağını oluşturmuştur.

Yapıtta aynı kadına âşık olan bireylerin hayatlarındaki kadının yeri farklı biçimlerde ele alınmıştır. Bıçakçı, figürlerin Nihal'e olan aşklarını farklı duygular ve davranışlar aracılığıyla yansıtmıştır. Odak figür konumundaki Ender ve Çetin, yaşamlarında önemli konuma sahip olan geçmişlerinin etkisiyle Nihal'e farklı gözle bakmışlar, davranışlarını da buna göre şekillendirmişlerdir. Zamanla Nihal'e karşı koruyucu bir yaklaşımda bulunan bireyler aile yaşantısı sürmeye başlamışlardır. Bu durum da figürlerin dostluklarında bir sarsılmaya neden olmamış, aksine aile yaşamı bu dostluğun güçlenmesine katkı sağlamıştır. Ender ve Çetin'in ortaokuldan beri devam eden dostlukları, dostluklarının gelişim süreci ve birlikte geçirmiş oldukları yaşamın dostluklarının kalıcılığı üzerindeki etkisi olmak üzere iki ana başlık altında incelenmiştir. Bu inceleme yapılırken, yapıtta kendini sıklıkla gösteren iç monolog, iç diyalog ve geriye dönüşlerin romanda sahip olduğu öneme de yer verilmiştir.

II. ODAK FİGÜRLERİN YAŞAMI ANLAMLANDIRMA SÜREÇLERİ

II.i. Aile, Eğitim ve İş Hayatları

İnsan kişiliğinin oluşumunda ve gelişiminde aile kavramı önemli bir yere sahiptir. Odak figürlerin aile yaşantıları ele alındığında farklı yaşam düzenine sahip oluşları birbirleri ile olan ilişkilerinin gelişiminde etkili olmuştur. Çetin anne ve babasını sekiz yaşında kaybetmiştir. Bu nedenle hayatının büyük bir kısmında ağabeyi Murat, Çetin'in ebeveyni kimliğini taşımıştır. Bu olay örgüsü okuyucuya sunulurken geriye dönüş tekniğinden yararlanılmıştır. Bıçakçı, Ender'in ağzından şimdiki zaman kipini kullanarak oluşturduğu yapıtını figürlerin anılarıyla tamamlamıştır. Yapıtın üçüncü bölümünde anlatılan rüya Çetin'in anne ve babasının ölümünün etkisinden kendi ayakları üzerinde duracak yaşa geldiği zaman bile kurtulamadığını gösterir. Bu durum yapıtta şu şekilde ifade edilmiştir: *“Çetin, rüyalarını hatırlayan şanslı-şanssız insanlardan olsaydın, apartmandan çığlıkların geldiği o gece, korkuyla uyanmadan önce gördüğün rüyayı mutlaka hatırlayacak, bana anlatacaktın.”* (Bıçakçı, 12). Verilen geriye dönüşte Çetin' in çocuk yaşta anne ve babasını kaybetmesinin bilinçaltına yerleşmiş ve yetişkin olduğu dönemlerde de etkisini göstermiş olduğu belirtilmiştir.

Ender'in aile yaşantısına Çetin'e kıyasla yapıtta çok az değinilmektedir. Anne ve babasından az söz edilmekle beraber babasının yakın arkadaşı Reşit Bey de yapıtta önemli bir yer edinmektedir. Ender, Çetin'in ve kendi aile yaşantısından söz ederken bir kıyaslamada bulunmuştur. Çetin ailesini kaybettiği halde bütün zorluklara ağabeyi ile göğüs gererek hayatın üstesinden gelmeyi başarabilmiştir. Ender'in bir ailesi olmasına rağmen, kendi ailesi ile Çetin'in ağabeyi ile görüştüğünden daha az görüşmesi, yaşamı daha farklı bir düzeyde anlamlandırmasına yol açmaktadır. Bu durumun kıskançlığa da yol açması Ender'in *“Daha ne söyleyeyim Çetin! İki kişilik ailenizin yaşlanmayla, ölümle mücadelesi... Siz kazandınız.”* (Bıçakçı, 64) sözleriyle yansıtılmaktadır.

Birbirini ortaokul yıllarından beri tanıyan ve dostlukları o yıllardan beri süregelen Ender ve Çetin, aynı eve çıkma hayallerini geç yaşta gerçekleştirme fırsatı bulabilmiştir. Bunun altında yatan önemli nedenlerden biri de eğitim ve iş hayatlarıdır. Çetin'in üniversite öğrenimini görmek amacıyla İstanbul'a, sonrasında yüksek lisans için yurtdışına gitmesi Ankara'da yaşayan Ender ile arasına uzun süreli mesafe koymasına neden olmuştur. Bu süre zarfında iletişimlerini telefon ve mektup aracılığı ile sağlayan iki arkadaş için bu ayrılık, zor günler geçirmelerine neden olmuştur. Çetin'in Ankara'ya döndükten sonraki mesleği yapıtta tam

olarak belirtilmemesine rağmen mesai sistemine göre çalıştığı bilinmektedir. Ender ise Çetin'e kıyasla, tercümanlık mesleğinden ötürü, hayatının büyük bir kısmını evde geçirmektedir. Bu durumun Ender'de oluşan yaşam algısını olumsuz bir biçimde şekillendirdiği ve onu asosyalliğe ittiği Ender'in "*Evde çalışmak, günlük hayata pek karışmamak belki fazla sorunlu biri yapmıştı beni; her şeyden rahatsızlık duyan ama bu rahatsızlıklarını da dile getiremeyen kuruntulu, korkak biri olmuştum belki de.*" (Bıçakçı, 110) cümlesinde belirtilmiştir. Sinirlendiğinde hislerini dile getiremeyen Ender aynı zamanda dişlerini sıkmak gibi kendine zarar verecek alışkanlıklar edinmiştir.

II.ii. Anıları ve yaşamış oldukları çevre

Odak figürlerin yaşamı anlamlandırma süreçlerinde bir diğer etken ise aşk hayatlarıdır. Çetin'in "Serap" adında bir kadınla yaşadığı aşk, yapıtta figürün yaşam algısının şekillenmesiyle ilgili ipucu izlek konumundadır. Çetin Serap dışında hiçbir kadına bağlanmamış ve hayatındaki diğer kadınlarla ilişkisini "*konuşamadığım, anlayamadığım kadınlarla sevişerek...*" (Bıçakçı, 36) şeklinde nitelendirmiştir.

Ender'in aşk hayatı ise Çetin'inkinden birtakım farklılıklar göstermektedir. Yıllar önce "Sevgi" adında bir kadınla yaşadığı ilişkinin hala etkisinden kurtulamayan Ender, âşık olacağı insanlarda o kişiyi farklı yapacak, kimsede olmayan birtakım özellikleri aramıştır. Ender'in Sevgi ile yaşadığı ilişkiden kendini kurtaramayı; Sevgi'den örnek aldığı 'ansonlu peksimetin üzerine zeytin ezmesi sürüp çayla birlikte yemek' eylemini, ilişkinin bitiminden çok uzun zaman sonra bile kendi hayatında tekrarlaması şeklinde işlenmiştir.

Bıçakçı, odak figürlerin yaşam algılarını işlerken hayatlarını şekillendirmede etkili olan insanlara da yer vermiştir. Ender öncelikli olarak babasını kendine rol model almıştır. Romanda bu durum Ender'in babası ile 1 Mayıs mitingine katılması şeklinde gösterilmiştir. Ender bu durumu 'birkaç yıldır alışkanlık haline getirdiği' bir olay olarak benimsediğine değinmiştir. Ender yetişkin olduktan sonra bile babasından örnek aldığı davranışlar sergilemekte olup ikinci olarak kendine örnek aldığı kişiyi Çetin'in ağabeyi Murat olarak benimsemiştir. Ender, Çetin ile birlikte geçirdiği çocukluk yıllarını anlatırken Murat Ağabey'in kendi seçtiği kitapları Ender'e okutmasının, yaşama bakış açısını büyük ölçüde etkilediğini dile getirmektedir. Çetin'in örnek aldığı herhangi bir kişilik yapıtta belirtilmemiştir. Bu nedenle Çetin yaşamı anlamlandırma sürecinde kendi fikirleri doğrultusunda hareket etmiştir denebilir.

Yapıtta her iki figür de yaşamı bir amaç uğruna geçirmekten çok, tekrar üzerine kurulu bir yaşamı tercih etmişlerdir. Ender, yaşamda umursanması gereken hiçbir şey olmadığı, ‘dünyanın kıldan tüyden şeylerin etrafında döndüğü’ görüşündedir. Ender’in hayatta herhangi bir ideali olmadığı, çaba gösterdiği bir uğraşı olmadığı için hayatı tekrardan ibaret algılamakta ve bundan da haz duymaktadır. Bu duruma iç monolog ve leitmotive teknikleri ile yapıtın birçok bölümünde rastlanmaktadır:

“Hayat tekrardan ibarettir çünkü. Hayatın gücü tekrarın gücüdür. Günlerin, ayların, mevsimlerin gücü. Tabii bir de şiirin. Şiirlerin tekrar eden dizelerinin gücü. Dinlere ne demeli? Hindu’nun mantrasını tekrar etmesi, Müslüman’ın tespih çekmesi ve senin ‘Yemek güzel olmuş mu?’ diye sorman...” (Bıçakçı, 17).

Ender, Çetin’den farklı olarak hayatının hiçbir bölümünde kariyeri uğruna çalışmamış, tam tersi hayatının geçmekte olan zaman dilimini ‘hiçbir şeyin sonrası olmayan günler’ olarak görmüştür. Çetin’in de her ne kadar İstanbul ve yurtdışı geçmişi olsa da o, hayata boş gözlerle bakmakta, hayattan bir şey beklememektedir. Çekirdek çitlemek halk arasında can sıkıntısına karşı, stres ve yorgunluk atmak amacıyla yapılan bir eylemdir. Genellikle çok fazla meşguliyeti olmayan insanlar bu eylemde bulunurlar. Yapıtta aynı zamanda ‘çekirdek çitleme’ eyleminin yapacak fazla işleri olmayan Ender ve Çetin tarafından gerçekleştirildiği görülür.

Figürlerin hayata karşı bir beklentilerinin olmayışı, hayallerinin yalnızca birbirleri ile ilgili olmasıyla açıklanabilir. Figürlerin iki hayali vardır. Bu hayallerin ortak özelliği, lise yıllarında kurgulanmış olmaları ve orta yaş zamanlarında gerçekleşmeleridir. İlk olarak, aynı eve çıkma hayalleri gerçekleşmiş fakat istedikleri şekilde olmamıştır. İkinci olarak aynı kıza âşık olma hayalleri de diğer hayalle eş zamanlı olarak gerçekleşmiştir. Kısacası bu iki hayal birbirini tamamlayacak niteliktedir.

III. FİGÜRLERİN YAŞAM ALGILARI İÇİNDE “AŞK” IN YERİ

Ender ve Çetin’in, aynı kıza âşık olma hayalleri ortaokul yıllarında başlamıştır. Arkadaşlıkları süresince kurguladıkları iki hayalden birisini gerçekleştirebilmek için gençlik yıllarında da çabalamışlardır, ancak bu hayal yetişkin olduktan ve aynı eve çıktıktan sonra gerçekleşebilmiştir. Bu durum Ender’in şu sözleriyle ifade edilmektedir: *“Bu çocukça hayalin kırkımıza yaklaşırken gerçekleşmesi şerefine dondurmalarımızı yalayalım.”* (Bıçakçı, 95).

Yakın arkadaşları Fikret, anne ve babasını trafik kazası sonucu kaybetmesi nedeniyle çocukluk arkadaşlarından bir ricada bulunmuştur. Kendisi yurtdışındayken kız kardeşi Nihal'in bakımını üstlenme ricasını Ender ve Çetin kabul etmiştir. Nihal onlarla birlikte kaldığı süre zarfında iki odak figür de 'doğumuna tanık' oldukları Nihal'e âşık olmuştur. Nihal, anne ve babasını kaybettikten sonra yaşadığı acıları hiçbir zaman dile getirmemiş, mutsuzluğunu yaşam belirtisi göstermeyecek kadar içinde yaşamıştır. Yaz tatili için ağabeyinin yanına Amerika'ya gideceği zaman Ender ve Çetin'den anne ve babasının mezarını ziyaret etmelerini istemiştir. Nihal anne ve babası hayattayken de ebeveyn ilgisinden ve yeterli aile sevgisinden yoksun kalmıştır. Babasının ikinci evliliği sonucu dünyaya gelen Nihal, kendisine karşı soğuk ve yabancı görünen babasına hiçbir zaman ısınmamıştır. Fikret de bir ağabey olarak kendisine yalnızca üvey kardeş gözüyle bakmıştır. Gençlik yıllarında Nihal'in bu ruh durumu aşkı kendinden büyük, olgun erkeklerde araması ile sonuçlanmıştır şeklinde yansıtılmıştır. Ortaokul yıllarında üniversite öğrencisi 'ağabey'lerden birinden hoşlanan Nihal, herkesin beğenmeyeceği 'tipler' den hoşlandığını söylemiştir.

Nihal'in odak figürler karşısındaki davranışları ve yansıttığı duyguları onların hayatlarındaki aşk olgusunun şekillenmesinde etkili olmuştur. Şekillenen aşk olgusu da figürlerin yaşamı anlamlandırma süreçlerini etkilemiştir.

III.i. Hayatlarındaki aşk olgusunda Nihal'in yeri

Ender hayatı boyunca nadiren âşık olmuş ve az sayıda kişiyle birlikte olmuştur. Bu bağlamda Ender'in aşk hayatı incelendiğinde hayatında iki önemli kadının yer edindiği görülür: Nihal ve Sevgi. Ender ilişki yaşayacağı kadınların kendine has özellikleri olması gerektiğini vurgulamıştır: "*Bende ve hatta başka kimsede olmayan bir şeye sahip olduğumu sezdiğim kadına hemen âşık olurum.*" (Bıçakçı, 37). Ender'in bu sözünden yola çıkılarak iki aşkının da Ender'in gözünde farklı özelliklere sahip olduğu söylenebilir. Ender'in, Sevgi ile ilişkisi sırasında, Sevgi evli ve eşi de hapiste idi. Sevgi diğer kadınların sahip olamadığı hapiste bir kocaya sahiptir. Nihal ise yaşça küçük ve masum oluşuyla Ender'in gözünde bir farklılık yaratmıştır. Anlatıcı konumundaki Ender aynı zamanda fazla konuşmayan, daha çok dinleyen kadınlara âşık olduğunu vurgulamıştır. Ender kendi odasında Nihal'e Çetin ile ilgili dostluk hikâyelerini ve geçmişinde yaşadığı aşkları anlatmış ve Nihal de hiç yorum yapmadan onu dinlemiştir. Bu durum Nihal'e âşık olması konusunda bir diğer etkidir. Ender imkânsız aşkların ona acı çektirdiğini ve bu acıdan da mutluluk duyduğunu dile getirmiştir. Sevgi de Nihal de onun için birer imkânsız aşktır. Sevginin evli olması, Nihal'in ise yaşının küçük ve

yakın arkadaşının kardeşi olması kavuşamamada etkendir. Ender geçmiş yaşantısına çok bağlı olan, sürekli yaşadıkları anılardan özellikle aşk ile ilgili olanlarından ders çıkarma eğiliminde olan bir insandır. Aşkın bir diğer anlamının da tesadüfler olduğu görüşünde olan Ender, lise sevgilileri Nur ve Zühal'i anlatırken isimlerinin Nihal ismiyle ne kadar benzer olduğunu düşünür. Ender'in bu konudaki görüşü yapıtta şu şekilde aktarılmıştır: *“Birine âşık olunca, ömrün boyunca onu aramışsın da sonunda bulmuşsun gibi, geçmişini tekrar kurgularsın. Basit tesadüfler aşkın ilahi gücü olur çıkar.* (Bıçakçı, 46). Yapıt Ender tarafından Çetin'e yazılan uzun bir mektup niteliğinde olduğu için Ender'in duygu ve düşüncelerini yansıtan aşk şarkılarına yapıttın can alıcı yerlerindeki montaj tekniğiyle yansıtılır. 'Mutlulukla mutsuzluğu aynı tepside sunan aşk şarkıları' olarak nitelendirdiği 'Boat on the River, Let's Pretend, Your Painted Smile' şarkıları Ender'in duygu durumunu açıklamada bir diğer etmendir. Ender, yaşadığı bir ilişkinin etkisinden çok geç kurtulmakta ya da hiç kurtulamamaktadır. Bu durumu Sevgi ile beraber olduğu zamandan kalan vazgeçemediği alışkanlıklarıyla dile getirmiştir. Sevgi'nin kişiliğindeki özelliklerden bir kısmını hala taklit etmektedir. Yaşadığı bu ilişkinin etkisinden kurtulamayan Ender, Sevgi'den kalan aşk acısının tesellisini de Nihal'de bulmuştur.

Nihal, evde olduğu zamanlarda Çetin şirkette olduğundan çoğunlukla evde çeviri yapan Ender'le vakit geçirmektedir. Özellikle okulun tatil olduğu zamanlarda yoldan geçenlere içi meyve ya da su dolu torbalar atmak, evin içinde su ve baharat savaşları yapmak gibi çocukça oyunlar oynamışlardır. Bu oyunlar 'hiç yokken kederlenip pencerenin önündeki koltuklarda radyo dinleyerek' sonlanmaktadır. Nihal, Ender'in odasında çok kitap olduğunu fark ettiği zaman kendisine bir kitap önermesini istemiştir. Kendisinden kitap önermesini isteyen birileri olduğunda kitapların yanında farkında olmadan kendinden de bir şeyler veren Ender, bilinçsizce Nihal'i etkileme yolunda bir adım atmıştır. *“Benden okumak için kitap önermemi isteyenlerin kalbimi de istediklerini sanıyordum, hala öyle.”* (Bıçakçı, 31). Ender ilk olarak kitaplar ve yazarlar hakkındaki yorumlarıyla Nihal'le aralarındaki konuşma ve dinleme bağlantısını başlatmıştır. Eski aşklarını da Nihal'e anlatan Ender'in asıl amacı düşünceleriyle ve kelimeleriyle onu etkilemek olmaya başlamıştır. Geçmişindeki aşk ile ilgili anılarını Nihal'e anlatıp kafasını karıştıran Ender yalnızca kendini kandırmaktadır. Aşk hayatı içerisinde kendini hiç kimse tarafından sevilmemiş, aşk kırgını, zavallı, âşık bir adam olarak tanıtmıştır. Sevgi'yle yaşadığı ilişkiyi, kocasının hapiste oluşunu ve yasak aşkını abartarak anlatmaktan da kaçınmamıştır. Böylece Nihal ona inanacak ve aşka kendi baktığı ya da bakmasını istediği bir gözle bakacaktı. Nihal'i cümleleriyle etkilemiş ve onun düşüncelerini

değiştirme çabasına girmiştir. Ona okumasını istediği kitaplar verip kitaplara da kendisinin baktığı gözle bakmasını sağlamak, yepyeni bir Nihal yaratmak istemiştir. Nihal ise neredeyse hiç konuşmamış, sadece dikkatlice Ender'i dinlemiştir. Ender'in Nihal'i etkileme konusunda araç olarak kitapları kullanmasının nedeni Çetin'in ağabeyi Murat'tır. Murat, Ender küçükken kendi okuduğu kitapları okuması için Ender'e vermiş, bu durum Ender'in bir süre Çetin'den uzaklaşıp kendini kitaplara vermesine neden olmuştur. Ender de Nihal için Murat'ın taktiğini uygulamıştır. Nihal'e kendi seçtiği kitapları okutarak, onun ait olduğu kişilikten uzaklaşıp yeni tasarlanan bir kişiye dönüşmesi beklentisine girmiştir. Ender Nihal'i etkilemek uğruna Çetin'le olan dostluğunu da kullanmıştır. Çocukluk ve gençlik anılarını Nihal'e beğendirme kaygısı duyan Ender, bunları Nihal'e abartarak anlatmıştır. Ender sonradan kendi oluşturmak istediği, duygu durumunda birtakım değişikliklere yol açtığı Nihal'e âşık olmuştur. Bu durumun her ne kadar farkında olsa bile durma girişiminde bulunmamıştır. Bu durum Ender'in iç monologları ile yapıtta şu şekilde dile getirilmiştir: *“Bütün iniş çıkışlarda bana eşlik ediyor, gözlerim dolarsa onun da gözleri doluyor, şakalarına gülüyordu. Hangi heykeltçi yarattığı heykele bir de tutup âşık olmaz!”* (Bıçakçı, 39).

Yapıt, Ender'in ağzından Çetin'e yazılmış uzunca bir mektup niteliğinde olduğu için Çetin'in duyguları Ender'in bakış açısıyla aktarılmıştır. Çetin, aşk hayatını Ender kadar yoğun yaşamayan bir karakterdir. Hayatında fazlasıyla değer vermiş olduğu tek kadın Serap'tır. Ondan ayrıldıktan sonra da kendini alkole vermiş, birlikte olduğu kadınlara değer verememiştir. Kadınlara âşık olmaktan çok 'sevişilecek doğa harikaları' gözüyle bakmıştır. Duygularının esiri olmayan, hayatı mantık çerçevesinde yaşayan bir kişiliğe sahip olan Çetin, Nihal ile ilişkisini de bu çerçevede yürütmüştür. Nihal'e hiçbir zaman Ender'in yaklaştığı gibi yaklaşmamış, davranışlarında daha çok baba figürünü yansıtmıştır. Nihal'in kişisel gereksinimleriyle daha çok ilgilenmiş, paraya ihtiyacı olup olmadığını sormuştur: *“Ender Nihal'e şekil vermeye çalışıyor, Çetin ise onunla oyunlar oynuyor, onu şımartıyordu. Sağlık sorunlarıyla ilgileniyor, paraya ihtiyacı olup olmadığını soruyordu.”* (Bıçakçı, 66). Nihal yaz tatili için Amerika'ya gittiği zaman da, Ender'in soğuk tavırlarının aksine üzüntüsünü belli etmemiş, her zamanki şakalarını yapmıştır. Nihal eve sarhoş geldiğinde de koruyucu bir tavırla arkadaşlarına sorduğu ilk soru ebeveynlerinden bahsedip bahsetmediği olmuştur. Nihal'in erkek arkadaşı Bora evlerine geldiğinde de hislerine hâkim olmuş, gençlerin iyi vakit geçirmeleri için elinden geleni yapmıştır.

Çetin'in kişiliği, geçmişinde yaşadığı birtakım nedenlerden dolayı da Nihal'in kişiliğiyle örtüşmektedir. İki karakter de anne babasını genç yaşta kaybetmiş, hayata daha erken adım

atmak zorunda kalmışlardır. Bu durum yapıtta iç içe geriye dönüşlerle aktarılmıştır. Kahvaltılarda peynirin üzerine reçel koyma eylemi Nihal ve Çetin'in ortak zevklerine ve dolayısıyla ortak özelliklere sahip olduklarına örnek gösterilebilir.

III.ii. Nihal ile Yaşadıkları Aile İlişkisi ve Koruma İçgüdüsü

Odak figürler Nihal'e karşı duygularının her ne kadar farkında olsalar da, birtakım nedenlerden dolayı bu aşkın imkânsız olduğunun bilincindedirler. Nihal'in ağabeyinin yakın arkadaşları olduğu gerçeği, aralarındaki yaş farkı ve aşkın iki kişilik özel bir alana duyduğu ihtiyaç bu aşkı imkânsız yapan başlıca nedenlerdendir. Bu yüzden kendilerini Nihal'e âşık olmadıklarına inandırma çabası içerisinde olmakla birlikte Nihal'i de buna inandırmak istemişlerdir. *“Bir ara ‘ kendimizi o kadar da teslim etmedik Nihal'e ’ tavlasi oynuyoruz seninle. Onun hoşuna gideceğini düşündüğümüz şekilde kahvehane argosuyla konuşuyoruz, bize çay koymasını istiyoruz.”* (Bıçakçı, 73). Nihal'in sevgilisi Bora'nın yanında kendilerini yaşlı ve çaresiz hisseden odak figürler platonik aşklarının çaresizliğine kapılmışlardır. Nihal'le aralarındaki yaş farkının oluşturduğu engele çarptıktan sonra aşkın eşit şartlar altındaki insanlar arasında yaşanacağı bilincine varmışlardır. Bu nedenle kendilerini Nihal'den uzaklaştırmaya başlamışlardır. Nihal yurtdışında tatildeyken Ender ve Çetin'e onları çok özlediğini söylediğinde cevapları “ben de seni” yerine “biz de seni” olmuştur. Bu davranışlarındaki amaçları da herhangi bir yanlış anlaşılmaya sebebiyet vermemektir. Bu amaç doğrultusunda Nihal'i bir kadın olarak görmek yerine aileden biri olarak görmüşler, davranışlarını bu doğrultuda şekillendirmişlerdir.

Nihal ile aralarında olan yaş farkının getirdiği sorumlulukların farkında olan Ender ve Çetin, bir aile gibi yaşamaları ve genç kıza karşı hep koruyucu, muhafazakâr ve itidal sahibi olmaları gerektiğinin bilincindedirler. Bunu yaparken ikiyüzlü olduklarının da farkındadırlar. Fakat sonraları bu bir alışkanlık haline dönüşmüş, günlerini akşam bir araya gelecekleri bilinciyle geçirmeye başlamışlardır. Odak figürler, Nihal'de evde yaşayan bir genç kız yerine bir çocuk görmüşlerdir. Ender'in tabiriyle Nihal de onları anne ve babası gibi görmeye başlamıştır. Murat ağabeyin sorumluluk duygusunu kendileri de hissetmişlerdir. Ayrıca hep birlikte bara gittikleri gece, Nihal'i dansa kaldıran çocuğa ‘mutaassıp aile büyükleri’ gibi bakmışlar, her hareketini gözlemlemişlerdir. Ender, Nihal için hissettiği koruma duygusunu kendisine sorular sorarak bir iç monolog halinde dile getirmiştir. Nihal'in arkadaşları ile gezmek yerine neden onlar ile vakit geçirdiğini kendi içinde sorgulamıştır: *“Acaba çevresindekiler bizim tatl,*

küçük Nihal'imize bir ucube gözüyle mi bakıyorlardı; artık aralarına almaktan çekiniyorlar mıydı?" (Bıçakçı, 75).

Evin içinde çekirdek aileyi andıran yaşamları da yapıtta leitmotive tekniği ile sıkça dile getirilmiştir. Aynı evde yaşamının getirdiği sorumlulukları yerine getiren figürler, bundan zevk dahi almışlardır. *"Çetin klozete çamaşır suyu dökerken Nihal lavaboyu temizliyor... Üçü salondaki masaya oturmuş oyun oynuyor, çay içiyorlar."* (Bıçakçı,66).

IV. FİGÜRLERİN YAŞAM ALGILARI İÇİNDE DOSTLUĞUN YERİ

IV.i. Dostluklarının Gelişimi

Odak figürlerin dostlukları çocukluk dönemlerine dayanmaktadır. Anlatıcı konumundaki Ender yapıtta Çetin ile olan dostluğunu vurgulamak için geriye dönüşlere başvurmuştur. Ortaokul ve Lise günlerini özlemle anan Ender, geçmişteki dostluğunun saflığını hala yaşamak istediğini belirtmiştir. Bu durum birbirlerine çok bağlı olan odak figürlerin ayrılığı kabullenmekte yaşadıkları zorluklar şeklinde yapıtta yer edinmiştir. Birlikte olmadığı zamanlarda hep birbirlerini aramışlardır. Çetin'in İstanbul'a gideceği zaman Nak-let adında bir şirkete bağlı olan kamyonun ismini Lanet olarak okumuşlardır. Ayrılık karşısında biçare kalan Ender sözcüklerin yetersiz kaldığını düşünmüştür. Odak figürlerin ebediyen sürmesini istedikleri dostlukları okuyucuya şu şekilde yansıtılmıştır: *"Birbirimizi ne kadar çok sevdiğimizi sözcüklere dökerken, 'ölmeyeceksin, yaşayacaksın!' diye kandırılan hastalara benziyorduk."* (Bıçakçı, 91) Çetin'in gidişini kabullenemeyen Ender, karşısına çıkan bütün insanlarda onu aramıştır. Onunla birlikteyken yaşadıklarını tekrar yaşamak umuduyla Çetin'in mimiklerini, hareketlerini ve gülüşünü hep başkalarında yoklamıştır.

Yapıtta Ender ve Çetin'in dostluğu okuyucuya sunulurken edebi montajlara da yer verilmiştir. Bu alıntılar Ender ve Çetin arasındaki dostluğun kuvvetini kanıtlar niteliktedir. İki arkadaşın hikâyesi olan 'Fareler ve İnsanlar' adlı yapıttaki 'Lennie' karakteri Çetin ile eşdeğer tutulmuştur. Bu durum yapıtta alıntı olarak belirtilerek metinlerarasılık edebi tekniğine bir örnek teşkil etmektedir. Yine iki dostu konu edinen 'Birdy' filminden de bir alıntı mevcuttur. Aynı kadına âşık olan iki yakın arkadaşla ilgili olan 'Jules and Jim' filmi odak figürlerin dostluğuna benzerlik gösterilebilecek bir başka filmidir. Kimyasal bağları kuvvetli olan sülfürik asidin halk dilindeki adı 'hasanikisalakosmandört', yapıtta formülü 'çetinikisalakenderdört' olan yaşamsal bir bileşik olarak aktarılmıştır. Aşk olarak nitelendirdikleri dostluklarını kendi eserleri olan 'İtin olayım kaptan abi.' şarkısıyla da

renklendirmişlerdir. Ender, ilişkiler için herhangi bir sınır olmadığını, olamayacağını, insanın sınırlarının sadece kendisi tarafından çizilebileceğini düşünmüştür. Etrafa iki arkadaştan çok birlikte yaşayan iki homoseksüel erkek gibi görünen odak figürler, çevrelerindeki insanlar tarafından da merakla karşılanmışlardır. En yakın yerlere, örneğin bakkala bile birlikte gitmeleri mahalledeki insanların onları olduklarından daha farklı görmelerine yol açmıştır.

Aynı evde yaşamak, odak figürlerin arasındaki dayanışma duygusunun artmasını sağlamıştır. Basit bir karı-koca ilişkisi sergileyen odak figürler yemeklerden bulaşık ve temizliğe kadar işbirliği içerisinde yaşamışlardır. Aynı zamanda odak figürlerin bazı kişisel özellikleri de bu karı-koca ilişkisini kanıtlar niteliktedir. Çetin dışarıda çalışarak erkek figürü özelliği taşıırken, evde çalışan Ender kadın figürü olarak tanımlanabilir. Kavga ederken mutfağı temizlemeleri de birçok karı kocada gözlemlenen bir olgudur. Ender Çetin'e kıyasla olaylara daha duygusal yaklaşırken, Çetin daha olgun ve sınırlı yaklaşımıyla öne çıkmıştır: *“Dostluğumuzu övenler, geçmişimizi anlatanlar dışında güzel, iddialı cümleler kurmam seni hep rahatsız etmiştir, değil mi Çetin? En güzel küfürlerini de ben böyle konuşurken edersin.”* (Bıçakçı, 39)

Çetin ve Ender, Nihal geldikten sonra ev içindeki birtakım alışkanlıklarından vazgeçmek mecburiyetinde kalmış, bu durum kendi evlerinde dahi rahat iletişim kuramamaya kadar ilerlemiştir. Birbirleriyle önemli bir konu hakkında konuşmaları gerektiğinde ‘buluşup’ tartışmaları gerekmiştir. Bu durum da arkadaşlık ilişkilerine küçük bir engel düşürmüştür. Fakat bu engel kalıcı olmamakla beraber dostluklarının gücünün artmasında olumlu bir etki yaratmaktadır. Ender, Çetin'in de Nihal'e âşık olduğunu anlayınca kadar suçluluk duymaz, fakat bu durumu öğrenince kendini Çetin'e ihanet etmiş gibi hisseder. Böylece Ender, Çetin ile olan dostluğunun arasına herhangi bir engel giremeyeceğini fark eder, dostluklarının aşktan daha kalıcı ve gerçekçi bir niteliğe sahip olduğunun farkına varmasını sağlar.

IV.ii. Dostluklarının Dokunulmazlığı ve Kalıcılığı

Aynı kıza âşık olmak, figürlerin birbirlerine olan güvenlerini az da olsa yitirmelerine neden olmuştur. Ender'in Nihal'i etkileme çabaları Çetin'in sinirlenmesine ve aralarında büyük bir kavgaya neden olmuştur. Bıçakçı, arkadaşlıklarının bitmesinden korkan Ender'in duygularını iç diyalog şeklinde kaleme almıştır: *“Çetin ilişkimiz bir gün bu zenginliğini yitirirse, geçmişimizden artık geride kalmış bir şey olarak söz edersek, bu benim için bir çeşit ölüm olur!”* (Bıçakçı, 142).

Üniversiteden itibaren arkadaşlıklarını sürdürmüş olan Ender'in babası ve Reşit Bey, odak figürlerin dostluklarını anlatmada bir diğer etmendirdir. Bu durum odak figürlerin kendi dostluklarının bir benzerini görme konusunda bir fırsat niteliğindedir. Odak figürler Reşit Bey'in ölümü ile kendi dostluklarının da bir gün biteceğini anlamışlardır. Bu durum birbirlerine daha sıkı tutunmalarını sağlamıştır. Nihal, eğitiminin geri kalanı için Amerika'ya gidip hayatlarından çıktıktan sonra da Reşit Bey'in bir sözünü hatırlamışlardır. Duygularının da geçici olduğunu açıklayan söz: *"Bütün tatlar ekşi, bütün kokular kesif, bütün hisler fani."* (Bıçakçı, 88).

İki figür de âşık oldukları kızın ikisinden biri arasında seçim yapmasını istememiştir. Birbirlerinin tamamlayıcısı niteliğindeki odak figürler Nihal'in, ikisini tek bir insan olarak sevdiğini düşünmüşlerdir. Dostluklarıyla kurdukları kalkanı aşkın bile delemeyeceğini kanıtlayan odak figürler, Nihal'in gidişiyle duydukları acının etkisinde fazla kalmamışlardır. Bundan dolayı yaşadıkları aşk geçici, dostlukları kalıcıdır.

V.SONUC

Barış Bıçakçı'nın Bizim büyük Çaresizliğimiz adlı yapıtında odak figürlerin birbirlerinden farklı yaşam algılarına sahip oldukları görülmüştür. Ender ve Çetin'in aile hayatları, almış oldukları eğitim ve iş hayatlarında buldukları konumlar farklıdır. Bu nedenle aynı olaylar karşısındaki kişisel düşünceleri, aşk ve dostluk hayatları farklılıklar göstermiştir.

Ender anne ve babası ile büyürken, Çetin ebeveynsiz büyümüş, Ender yalnızca üniversite öğrenimiyle sınırlı kalmışken Çetin yurtdışına yüksek lisansa gitmiştir. Ender evde çalışırken, Çetin dışarıda çalışmaktadır. Bu gibi farklılıklar Ender'in aşk hayatında Nihal'e, Çetin'in Nihal'e olan bağlılığından daha fazla bağlanmasına neden olur. Bu durum yaşam algılarını da yönlendirmektedir. Ender aşk konusunda daha duygusal olmakta ve bir nevi kadın figürü sergilemektedir. Oysa Çetin davranışlarında daha mantıklı karar verebilmekte, erkek ve de baba figürü şeklinde ortaya çıkmaktadır. Figürlerin geçmişlerine yönelik aşk hayatları da Nihal'e karşı duygularının belirleyicisi niteliğindedir. Ender nadir âşık olmakta, ama aşkın bütün hayatını yönlendirmesine izin vermektedir. Oysa Çetin'in aşka bakış açısı onun hayatını bütünüyle etkilenmemesi ve kararlarında mantık yolundan sapmaması ile ortaya çıkar. Ender'in Nihal'e âşık olma nedeni Nihal'in diğer kadınlardan farklı bir saflığa ve masumiyete sahip olmasıdır. Fakat Çetin'in Nihal'e âşık olma nedeni ise yaşamış oldukları hayatın benzer niteliklere sahip olması ve birtakım ortak paylaşımlarının olmasıdır. Ender ve Çetin'in Nihal'e karşı davranışları da yaşam algılarının etkisiyle farklılık göstermiştir. Ender Nihal'in

duygularını etkileme çabasına girmesine rağmen Çetin böyle bir girişimde bulunmamıştır. Aşk anlayışlarındaki farklılıklara rağmen odak figürlerin yaşam algıları bir aile gibi yaşama konusunda birleşmiştir. Nihal'e her ne kadar âşık olsalar da onu aileden biri gibi görmüşler, adeta kızları gibi korumuşlardır.

Yapıttaki odak figürlerin dostlukları çok eski zamanlara dayanmasından ötürü kalıcı bir niteliğe sahiptir. Birbirlerinden uzak kaldıkları zamanlar içlerinde yaşadıkları özlem dostluklarının dokunulmazlığını kanıtlayacak niteliktedir. Bıçakçı'nın teknik olarak edebi montajlara yer vermesi odak figürler arasındaki dostluğu vurgulamak içindir. Kısacası her ne kadar aynı kadına âşık olmuş olsalar da, aralarındaki kalıcı dostluk ve ortak paylaşımları onların birbirinden kopmamasını sağlamıştır.

Sonuç olarak, Bizim büyük Çaresizliğimiz adlı yapıttaki odak figürlerin kişiliklerinin oluşum sürecinde geçmişe yönelik yaşantıları etkili olmuştur. Geçmişleriyle temellendirilmiş bu kişiliğin yaşam algısı haline gelmesini sağlayan da ortak paylaşımları olan aşk ve dostluktur.

VI.KAYNAKÇA

Bıçakçı, Barış. Bizim Büyük Çaresizliğimiz. 7.Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları, 2012.